

Input IKV Pax Christi

Hoorzitting Mensenrechten Tweede Kamer 16 September 2013

Waardering voor beleidsbrief "Respect en Recht voor ieder Mens"

IKV Pax Christi heeft grote waardering voor de beleidsbrief mensenrechten van het Kabinet. Er spreekt energie en betrokkenheid uit. Hij is concreet en duidelijk, met een innovatieve en op effectiviteit gerichte aanpak.

Deze waardering geldt wat IKV Pax Christi betreft niet slechts de papieren werkelijkheid. Toen eind april Jalal Dhiab werd vermoord, een Irakese partner van IKV Pax Christi, reageerden ministers Timmermans en Ploumen na overleg met IKV Pax Christi snel en adequaat met een [oproep](#) aan de Irakese regering om zo snel mogelijk een onderzoek in te stellen. Deze opstelling wordt waargenomen in Irak en is wat ons betreft een voorbeeld van hoe ngo en overheid met elkaar zouden moeten samenwerken.

Onze kanttekeningen betreffen vooral de relatie van dit mensenrechtenbeleid met aanpalende beleidsterreinen, namelijk:

1. De rol van Nederland bij *Protection of Civilians* en *Responsibility to Protect* (R2P) in ernstige crisissituaties en repressieve contexten
2. De verantwoordelijkheid van het Nederlandse bedrijfsleven voor mensenrechten

De rol van Nederland bij *Protection of Civilians* en R2P in ernstige crisissituaties en repressieve contexten

De meeste aandacht gaat in de beleidsbrief uit naar uitbreiding en verbreding van het mensenrechtenbeleid met nieuwe rechten, actoren en onderwerpen. Dit is belangrijk en er kan veel bereikt worden. Naar verhouding blijft er echter te weinig aandacht over voor de **'ernstigste schendingen'**, zoals die plaatsvinden in repressieve staten en zeer gewelddadige omstandigheden. Hier worden geen redenen voor gegeven en er lijken ook geen goede redenen voor te bestaan. De doorverwijzing naar het instrumentarium van de EU is wat ons betreft onvoldoende. Juist voor de ernstigste en hardnekkigste schendingen is innoverend en doelgericht beleid nodig.

Oorlogsomstandigheden vormen nog steeds verreweg de belangrijkste bron van grove en systematische schendingen, niet alleen van de meest essentiële mensenrechten, zoals het recht op leven, maar van vrijwel alle rechten. Hedendaagse oorlogen zijn overwegend burgeroorlogen, waarbij onder burgers veel meer slachtoffers vallen dan onder combattanten. Dat maakt de bescherming van burgers tegen de meest ernstigste misdrijven (genocide, oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en etnische zuivering) des te belangrijker, maar juist dat lukt de internationale gemeenschap niet goed. De huidige crises in bijvoorbeeld Syrië en Soedan onderstrepen dat des te meer. Ook is het van belang het

Internationaal Humanitair Recht dat burgers wil beschermen tegen oorlogsgeweld aan te passen aan nieuwe technologische ontwikkelingen en contextuele omstandigheden. Wat Nederland onmiddellijk kan doen:

- a. Naar voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland een “Nationale Strategie voor de Bescherming van Burgers” opstellen, inclusief het voornemen om daarover jaarlijks en openbaar te rapporteren. In deze strategie zou het kabinet inhoud en implicaties van de *Responsibility to Protect* nader moeten uitwerken.
- b. De besluitvorming over de toekomstige rol van de Nederlandse krijgsmacht nadrukkelijk te betrekken op deze Nationale Strategie.
- c. Nader onderzoek doen naar de verschillende bedreigingen voor burgers bedreigen en naar manieren om burgers beter te beschermen in hedendaagse conflicten,
- d. Het mandaat van de Nederlandse mensenrechtenambassadeur en de Speciale Vertegenwoordiger van de EU voor de Mensenrechten uitbreiden met *Responsibility to Protect* en Bescherming van Burgers,

Een aantal zeer repressieve staten zijn economisch succesvol en ongevoelig voor politieke druk van buiten. Duurzame veranderingen komen meestal van binnenuit, en zij kunnen bevorderd worden. In repressieve staten is de vrijheid van de bevolking om haar rechten te verdedigen de sleutel voor andere mensenrechten, en vrijheid van vereniging is daarbij cruciaal. Wat Nederland onmiddellijk kan doen:

- a. Het AIV vragen om een fundamentele evaluatie van het beleid t.a.v. repressieve staten, mede in het licht van de veranderende machtsverhoudingen in de wereld
- b. In repressieve landen voorrang geven aan het recht op de vrijheid van vereniging en vergadering,
- c. Steun geven aan de VN Speciale Rapporteur voor Vrijheid van Vereniging.

De verantwoordelijkheid van Nederlandse bedrijfsleven voor mensenrechten

Niet-statelijke actoren, waaronder **bedrijven**, hebben enorme invloed op de mensenrechten en zij nemen daar slechts schorvoetend verantwoordelijkheid voor. De regering legt zowel in de beleidsbrief mensenrechten als de beleidsbrief maatschappelijk verantwoord ondernemen het accent op zelfregulering. Dit gebeurt vanuit de idee dat gedrag sterk bepaald wordt door breed gedragen normen. Dat is ook zo en een deel van het internationale bedrijfsleven is inmiddels alert op zijn invloed op de mensenrechten. Maar een ander deel is dat niet. Economisch gedrag wordt sterk door kosten bepaald, en respect voor mensenrechten kan geld kosten. Het recht van slachtoffers op genoegdoening en herstel kan niet overgelaten worden aan vrijwillig initiatieven van mogelijke daders. Om onverantwoordelijke ondernemingen geen concurrentievoordeel te geven, en omdat staten de primaire verantwoordelijkheid voor de mensenrechten hebben, moeten zij duidelijke instructies voor zelfregulering geven, en die aanvullen met regulering die ernstige schendingen voorkomt en slachtoffers genoegdoening geeft.

De regering moet de voorwaarden voor doelmatige zelfregulering scheppen, en zorgen voor effectieve juridische ‘terugvalmechanismen’ zodra zelfregulering door bedrijven niet blijkt te werken.

Zinnige zelfregulering begint bij een goede inschatting van risico's en mogelijkheden. Soms zijn bedrijven daartoe niet in staat. Ambassades kunnen dan soelaas bieden. Zelfregulering werkt beter met een waakhond er bij. Ngo's vervullen die rol, maar zij worden belemmerd door de kosten van een procesgang in het VK en de VS en van goed onderzoek. Wat Nederland onmiddellijk kan doen:

1. Een waakhondenfonds instellen voor onderzoek naar naleving van de OESO-richtlijnen en om te voorkomen dat onderzoek dat de toets van de Nederlandse rechter zou doorstaan, vanwege de juridische financiële risico's elders niet gepubliceerd kan worden,
2. Bevorderen en steunen van processen buiten Nederland voor genoegdoening van slachtoffers van schendingen,
3. In landen met een hoog risico ambassades informatie aan bedrijven gepaard laten gaan aan context en sector-specifieke risicoanalyses over impact op de mensenrechten en daarbij behorende concrete beleids- en gedragsaanbevelingen; en in de gaten houden of die laatste de gewenste effecten hebben.¹

Nederland verwacht terecht dat bedrijven hun mensenrechtenimpact kennen, maar geeft dit beleid geen tanden. De regering gaat uit van welwillende bedrijven, die aangesproken kunnen worden. Maar er zijn duizenden brievenbusmaatschappijen in Nederland actief, met omvangrijke belangen in het buitenland, die helemaal niet door de Nederlandse staat aangesproken worden. En omdat de markt meestal geen premie betaalt voor verantwoordelijke producten en omdat mensenrechtenschendingen concurrentievoordeel kunnen geven, moet de markt afgesloten kunnen worden. De rechtstreekse gebondenheid van bedrijven aan de rechten van de mens ('horizontale werking') maakt het meer dan legitiem om te eisen dat bedrijven hun *due diligence* behoorlijk doen. Wat Nederland onmiddellijk kan doen:

1. Bedrijven verplichten om hun *due diligence* proces en conclusies openbaar te maken,
2. Zich inzetten voor een (Europees) verbod op de import van goederen die zijn verkregen met, of die concurrerend geprijsd zijn vanwege, geweld of ernstige mensenrechtenschendingen,
3. Ontwikkelen van effectieve rechtsmiddelen in Nederland, die toegankelijk zijn voor slachtoffers en NGO's, voor gevallen waar Nederlandse recht- en natuurlijke personen betrokken waren bij ernstige schendingen in landen waar zulke rechtsmiddelen ontbreken.
4. Transparantievereisten en verantwoordingsprocedures ontwikkelen die verzekeren dat in Nederland gevestigde brievenbusmaatschappijen verantwoording afleggen voor hun invloed op de mensenrechten.

---

¹ Zie United Nations Guiding Principles 7: "States should warn business enterprises of the heightened risk of being involved with gross abuses of human rights in conflict-affected areas. They should review whether their policies, legislation, regulations and enforcement measures effectively address this heightened risk, including through provisions for human rights due diligence by business."